

De heliga på jorden

Kanske har barnet en särskild blick för tillvarons underligheter, ett öga som ser förbi det krasst uppenbara och hittar till vardagens under. Jesus menade det när han försökte få sina lärjungar att se som barn. Det anser säkert också Åke Sandstedt, som i flera av novellerna i sin nya bok *De heliga* låter ett barn spela rollen av det vittne som heligheten behöver för att komma till synes.

Men Sandstedts helighet har inget himmelskt eller högstämt över sig. Han är lika förvissad om det heligas jordiska närvaro som den Bruegel – krukmakare och ägare av en gammal Huskvarna med sidovagn – som i en av hans noveller igenkänner Jungfru Maria i en tonårig snärta som jobbar i handelsträdgården. Det är en helighet uppenbarad mitt i det uppenbara; inte hög utan låg, inkarnerad – ofta bokstavligen kroppslig, fet och frustande – i byfånar och lösdrivare, i ku-

schade hustrur och bedragna män.

Bokens tio noveller har alla titlar som framkallar olika litterära, mytiska eller på annat vis kända gestalter. Men det handlar inte om några genomförda överföringar av hela karaktärer. Istället lånar var och en av texternas huvudpersoner något utmärkande drag av sin mer berömda namne. Så är Homeros här en skumögd och vresig skåning som talar på vers, Odysseus en vinddriven vandrare på de skånska slätterna och Rabelais en invandrad gatumusikant som med sina groteskerier vänder upp och ner på alla hierakier och lockar fram ett karnevaliskt, om inte frälsande så i alla fall förlösande skratt.

Det finns en inte alltför spekulativ etymologi som låter det

heliga gå tillbaka på det hela. Denna härledning ljuder genom Sandstedts berättelser. I de avsnitt där det heliga ger sig till känna är allting gränslöst, samtidigt, uppfyllt eller avslutat. Så kan man också karaktärisera Sandstedts historieberättande – det är helt och avrundat, språkligt fyllt.

Homeros är här en skumögd och vresig skåning som talar på vers

Men samtidigt är det bristen som är dessa sårade och kantstötta existensers grundvillkor. Om det heliga är det hela så måste också bristen införlivas i denna helhet. Det handlar om att förliskas med sin roll, som det heter i novellen "Bloom". Efter att ha blivit varse att hans fru bedragit honom ger sig Bloom – likt Leopold Bloom i James Joyces *Odysseus* – ut på den krog- och bordellrunda som hans ryktbare far en gång mutat in som sin. Eftersom han inte tål vad fadern tålde gör han sig snart till

åtlöje. Men så börjar han gyckla med sin egen förnedring. Han stiger in i faderns roll, skryter och domderar, väl medveten om att han är ett par nummer för liten, och försonas därmed med sin egen roll. Så kan han, inte upprymd, men inte heller bitter, återvända hem till den vanhelgade bädden.

Också Falstaff – lika rund om magen som hos Shakespeare – sjunger om det som försonar. För sitt inre öga frammanar han bilden av sin älskade och saknade systerdotter: "Som om saknaden fyllt det tomrum som saknaden själv har skapat. Det är förbanne mig en tröst och hugnad för en ensam lust!" Det är fantasin som är hans lindring och försonare.

Historien om Falstaff är den som kommer närmast den frodiga, skamlöst sjungande prosa som Sandstedt etablerade i sin förra novellsamling *Hjerten* (1991). Men om stilen i de övriga styckena blivit stramare –

mindre originell men också ut hålligare – är lögnerna fortfarande underbart otvetydligt: de lögner som vi med Falstaff kallar fantasi.

I denna fantasi är tragik och komik ett oskiljaktigt par, men den obändiga munterheten ligger ändå dess hjärta allra närmast: "Alla skrattade vi; åt det heligas helighet, åt det storvulna och aktningsvärda Å...Å vi flabbade åt världens ondska, åt livets oro, åt tiden och åt oss själva Å...Å och förenade i detta grandiosa skratt föddes vi på nytt."

Det är det som gör Åke Sandstedts människor hel(ig)a, som kan försona dem med sig själva och med världen.

Carl Henrik Fredriksson

Åke Sandstedt
De heliga
Carlssons

Jordisk Maria. Åke Sandstedts helighet har inget himmelskt eller högstämt över sig. Hans Jungfru Maria är en tonårig snärta i en handelsträdgård. (Giotto: Madonnan med barnet.)